

3. Η ΑΙΩΝΙΑ ΖΩΗ ΣΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ

Ανάγνωση: Ιωάννης 17,1-8

ΣΤΟ Τέταρτο Ευαγγέλιο αναφέρεται ξεκάθαρα ο σκοπός για τον οποίο αυτό γράφτηκε: να μάθουν οι αναγνώστες του τον δρόμο για την αιώνια ζωή διά της πίστεως στον Ιησού, τον Μεσσία (Ιω 20,31). Ο σκοπός που ο Χριστός ήρθε στον κόσμο ήταν οι άνθρωποι ν' απολαύσουν αυτή τη ζωή (10,10).

Κατά τον Ιωάννη, η αιώνια ζωή είναι το κεντρικό θέμα της διδασκαλίας του Ιησού, ενώ σύμφωνα με τους Συνοπτικούς το κεντρικό θέμα είναι η αναγγελία της βασιλείας του Θεού. Αυτό που πρωταρχικά τονίζεται στον Ιωάννη είναι η αιώνια ζωή ως *παρούσα* εμπειρία. Ο όρος «ζωή» εμφανίζεται στον Ιωάννη 36 φορές· το ρ. *ζην*, 16 φορές· το ρ. *ζωοποιείν*, 3 φορές· η φρ. *ζωή αιώνιος*, 17 φορές. «Ζωή» και «ζωή αιώνιος» δεν διαφέρουν ως προς το νόημα.

Το ιουδαϊκό υπόβαθρο

Η ακριβής φράση απαντάται στους Ο' μόνο στο Δανιήλ 12,2, όπου μεταφράζεται το *χαγιέ ολάμ* («η ζωή του αιώνος») έτσι που να δηλώνει τη ζωή του μελλοντικού αιώνα, *μετά* την ανάσταση των νεκρών. Το βασικό νόημα του όρου «ζωή» στην Παλαιά Διαθήκη δεν είναι η αθανασία ή η ζωή μετά θάνατον αλλά η απόλυτη ευζωία εδώ στη γη. Αυτή η ευζωία δεν θεωρείται αυτοσκοπός αλλά δώρο του Θεού. Απολαμβάνω τη ζωή σημαίνει απολαμβάνω την πληρότητα των ευλογιών και των δώρων του Θεού, όπου περιλαμβάνονται: η μακροβιότητα (Ψλ 91,16), οι ευλογίες στην οικογένεια (Εκ 9,9), η ευημερία (Δτ 28,1εξ), η ασφάλεια (Δτ 8,1), η κοινωνία με τον Θεό (Ψλ 16,11· 36,9· Δτ 8,3· Ιερ 2,13). Τα δώρα του Θεού πρέπει να τα απολαμβάνει κανείς σε σχέση με τον Θεό διά της τηρήσεως του Νόμου (Δτ 30,15-20).

Στον Ιουδαϊσμό της *μεσοδιαθηκικής* περιόδου η πεποίθηση πως ο θάνατος δεν είναι το τέλος, οδήγησε στην ιδέα του *σεόλ* (=λάκος) όπου φυλάσσονται οι ψυχές, κι από όπου μόνον οι δίκαιοι θ' αναστηθούν.

Η ζωή στον Γνωστικισμό

Ο Γνωστικισμός είναι ένα προχριστιανικής καταγωγής φιλοσοφικό και θρησκευτικό κίνημα που βασιζόταν στην ημιδιαισθητική μυστικιστική έννοια της Γνώσης. Για τους Γνωστικούς η ζωή παίζει σπουδαίο ρόλο. Ανήκει στον Θεό, ο οποίος ονομάζεται «νους» και είναι Φως και Ζωή. Σ' αυτό το φως και τη ζωή, δηλ. στον Θεό, θα οδηγήσει η «γνώση» όποιον θέλει να διαλύσει την άγνοιά του και να λάβει γνώση της αληθινής του υπόστασης. Η «γνώση» επιτυγχάνεται με τον ασκητισμό και την αποστροφή προς τις αισθήσεις του σώματος.

Η ζωή στους Συνοπτικούς

Τα Συνοπτικά Ευαγγέλια κάνουν λόγο κι αυτά για την αιώνια ζωή. Εδώ όμως, όπως και στον Ιουδαϊσμό, πρόκειται για τη ζωή του Μέλλοντος Αιώνας». Ο νεαρός και πλούσιος άρχοντας που ρωτούσε τον Ιησού πώς θα κληρονομήσει τη ζωή, είχε υπόψη του την αναστημένη ζωή, κι ο Ιησούς του απάντησε με τους ίδιους όρους: Η αιώνια ζωή είναι η ζωή της βασιλείας του Θεού. Στους Συνοπτικούς οι όροι «ζωή» και «αιώνια ζωή» με τη λυτρωτική τους έννοια είναι πάντοτε μια μελλοντική, εσχατολογική ευλογία (Λκ 10,25).

Η αιώνια ζωή στον Ιωάννη: εσχατολογική

Στο Τέταρτο Ευαγγέλιο η ζωή εξακολουθεί να έχει τον εσχατολογικό της χαρακτήρα. Οι Ιουδαίοι περίμεναν να βρουν την αιώνια ζωή μέσα στις Γραφές (Ιω 5,39). Στις ραβινικές διδασκαλίες ήταν κοινός τόπος ότι η μελέτη της Τορά θα οδηγούσε στη ζωή του «Μέλλοντος Αιώνας». Όταν ο Ιησούς έλεγε ότι «όποιος αρνείται να πιστέψει στον Υιό δεν θα δει τη ζωή» (3,36), αναφερόταν στη μελλοντική ζωή. Στο Ιω 12,25: «Αυτός που αγαπάει τη ζωή του, θα τη χάσει· αυτός όμως που τη ζωή του δεν τη λογαριάζει όσο κρατάει αυτός ο κόσμος, θα τη φυλάξει για την αιώνια ζωή». Μόνο εδώ στον Ιωάννη (όχι στα παράλληλα) φαίνεται η ιουδαϊκή αντίθεση των δύο αιώνων: «ο μισών την ψυχήν αυτού εν τω κόσμω τούτω (δηλ. στον *ολάμ χατσέχ* = στον παρόντα αιώνα) εις ζωήν αιώνιον (στον *ολάμ χαμπά* = σ' εκείνον τον αιώνα) φυλάξει αυτήν», και συνεπώς θα έχει *χαγιέ χα-ολάμ χαμπά*, δηλ. τη ζωή του μέλλοντος αιώνος. Στο Ιω 4,14, αυτός που πίνει το τρεχούμενο νερό, θα γίνει μέσα του πηγή που θ' αναβλύζει ζωή στον Μέλλοντα Αιώνα. Στο Ιω 6,27, η τροφή που δίνει ο Χριστός θα παραγάγει αιώνια ζωή. Στο 5,29, αυτή την αιώνια ζωή θα τη βιώσουν οι δίκαιοι την

έσχατη ημέρα, όταν «θα αναστηθούν για να λάβουν μέρος στην αιώνια ζωή». «Αιώνια ζωή» είναι η ζωή στον «Μέλλοντα Αιώνα», ως εσχατολογική ευλογία.

Η αιώνια ζωή: παρούσα και μελλοντική

Ενώ, όμως, η αιώνια ζωή είναι εσχατολογική, η κεντρική έμφαση στο Τέταρτο Ευαγγέλιο δεν είναι να δείξει στους ανθρώπους την οδό της ζωής στον Μέλλοντα Αιώνα αλλά να τους βοηθήσει να βιώσουν αυτή τη μελλοντική ζωή *στο παρόν*. Ο σκοπός της αποστολής του Ιησού ήταν να προσφέρει *σήμερα* στους ανθρώπους την εμπειρία της μελλοντικής ζωής (10,10). Κατέβηκε από τον ουρανό για να δώσει τη ζωή στον *παρόντα* κόσμο (6,33), να ικανοποιήσει την πνευματική πείνα και δίψα του *τωρινού* του κόσμου (6,35).

Αυτή η νέα ζωή επιτυγχάνεται με τη μεσολάβηση του Χριστού. Εκείνοι που δεν τρώνε τη σάρκα του και δεν πίνουν το αίμα του δεν μπορούν να μετάσχουν στη ζωή (6,35). Η ζωή αυτή επιτυγχάνεται τόσο διά του προσώπου όσο και διά των λόγων του Ιησού. Τα ίδια του τα λόγια είναι ζωή (6,36), γιατί τα λόγια του προέρχονται από τον Πατέρα, ο οποίος του έδωσε εντολή τι να πει, και η εντολή του Θεού είναι ζωή αιώνια (*ή εντολή αυτού ζωή αιώνιος έστιν.* - 12,49-50). Η ζωή αυτή όμως κατοικεί και μέσα στον ίδιο (5,26). Αυτός είναι ο άρτος της ζωής, που δίνει τη ζωή (6,51εξ) και το ζωντανό νερό (4,10.14). Ο Θεός είναι η υπέρτατη πηγή ζωής· ο Πατέρας όμως έδωσε στον Υιό να έχει μέσα του ζωή (5,26). Μπορούσε, λοιπόν, ο Ιησούς να πει: «Εγώ είμαι η ζωή» (11,25· 14,6).

Η φύση της αιώνιας ζωής: η γνώση του Θεού

Στο Ιω 17,3 ο ίδιος ο Ιησούς διατύπωσε τον ορισμό της αιώνιας ζωής: Αιώνια ζωή είναι η γνώση του Θεού.

Κάποιοι επιστήμονες αναρωτήθηκαν μήπως στον συγκεκριμένο ορισμό έχουμε καθαρή επίδραση των Γνωστικών, που έλεγαν ότι η σωτηρία είναι διά της γνώσεως. Στα Ερμητικά κείμενα (συλλογή θρησκευτικών ελληνοαιγυπτιακών κειμένων σοφίας, τα οποία γράφτηκαν στην Αίγυπτο πιθανώς τον 2ο και 3ο αιώνα) και στα κείμενα του Ιωάννη φαίνεται πως η γνώση του Θεού η οποία δίνει την αιώνια ζωή, είναι για κείνους που με τη νέα γέννηση έχουν περάσει από τη σφαίρα του «σώματος» ή της «σάρκας» στη σφαίρα του «νου» ή του «πνεύματος». Η εκδοχή αυτή, ωστόσο, απαιτεί να διερευνήσουμε την ελληνική σκέψη περί γνώσεως, να τη συγκρίνουμε με την εβραϊκή, και με δεδομένες αυτές τις δύο να αναλύσουμε τη σκέψη του Ιωάννη.

Η γνώση στην ελληνική σκέψη

Στην ελληνική κουλτούρα η γνώση χρησιμοποιείται με δύο διαφορετικούς τρόπους: α) Για τη φιλοσοφική σκέψη γνώση σήμαινε την επικέντρωση σε ένα αντικείμενο γνώσης με σκοπό να εξακριβώσουμε τις βασικές του ιδιότητες. β) Με τη λογική, εξάλλου, ο νους μπορεί να συλλαμβάνει τη σταθερή ουσία αυτού στο οποίο επικεντρώνεται. Γνώση στην ελληνική κουλτούρα είναι η κατανόηση της τελικής πραγματικότητας.

Για τους *Γνωστικούς*, «γνώση» δεν είναι η διά του λογικού σκέψη. Είναι η απευθείας κατανόηση του Θεού με τον «νου», με ειλικρινή συνειδητοποίηση και εσωτερικό φωτισμό. Η γνώση αυτή είναι ένα είδος εκστασιαστικής, μυστικιστικής ενόρασης, μια αυτογνωσία, όχι λογική σκέψη. Η μακάρια αυτή όραση που φέρνει γνώση είναι προσιτή σε όλους, αν κατασβέσουν τις ορέξεις του σώματος. Αυτοί που γνωρίζουν την αληθινή τους φύση, θα περιφρονήσουν το σώμα τους, κι έτσι θα μπορέσουν μετά θάνατον ν' ανεβούν στον Θεό.

Η γνώση στην Παλαιά Διαθήκη

Στην Παλαιά Διαθήκη η γνώση δηλώνει την πείρα και όχι τον διαλογισμό ή την έκσταση. «Το βόδι γνωρίζει τον αφέντη του, και το γαϊδούρι ξέρει το παχνί εκείνου που το ορίζει...» (Ψα 1,3). Έτσι θα 'πρεπε κι ο Ισραήλ ν' αναγνωρίζει τον κύριό του και να τον υπακούει κατά τον ίδιο τρόπο. Η γνώση (*γιαντά*) περιλαμβάνει τη σχέση, την κοινωνία, το ενδιαφέρον. Στους Ισραηλίτες συνήθως αυτό έλειπε (Κρ 2,10· Ιερ 10:5· Ψα 45,4.5.20· Ωσ 5,4).

Η γνώση στον Ιωάννη

Παρά τις γλωσσικές ομοιότητες μεταξύ της «γνώσης» των Γνωστικών και του Ιωάννη, το περιεχόμενο είναι εντελώς διαφορετικό. Κατά τον Ιωάννη, ανάμεσα στον Πατέρα και τον Υιό υπάρχει μια στενή, αμοιβαία σχέση· ο Ιησούς με τη σειρά του γνωρίζει τους μαθητές κι εκείνοι γνωρίζουν τον Ιησού· και γνωρίζοντας αυτόν γνωρίζουν και τον Θεό (10,14-15). Το στοιχείο που διαχωρίζει τους μαθητές του Ιησού από τον κόσμο, είναι ότι αυτοί τον γνωρίζουν, ενώ ο κόσμος δεν τον γνωρίζει (17,25). Εξαιτίας της βαθιάς γνώσης ανάμεσα στον Πατέρα και στον Υιό, ο Υιός είναι σε θέση να μεταβιβάζει τη γνώση του Θεού στους μαθητές του (14,7). Βασικά η γνώση στον Ιωάννη είναι μια **προσωπική σχέση**. Οι άνθρωποι αγνοούν τον Θεό όχι επειδή επιδίδονται στις απολαύσεις του σώματος αλλά επειδή απορρίπτουν τον Ιησού. Δηλ. Δεν θέλουν να συνάψουν προσωπική σχέση με τον Ιησού. Επιπλέον, η γνώση του Θεού δεν οδηγεί στην ένωση του εαυτού με τον Θεό (στη «θέωση» των Γνωστικών) αλλά σε μια ζωή αγάπης και υπακοής.
